

بسم الله الرحمن الرحيم

راهکارهای اسلام جهت افزایش جمعیت و کاربرد آن در عصر حاضر

سیده طیبه سخایی^۱

چکیده

از نهادهای مهم و همیشگی جامعه انسانی خانواده است که سلامت آن نقش مهمی در سلامت فرد و جامعه دارد. با وجود پدر، مادر و فرزندان است که خانواده شکل می‌گیرد. اسلام برترین دین الهی و آخرین دین آسمانی هست، علاوه بر ارائه برنامه برای تمامی جنبه‌های زندگی بشر، در مورد تشکیل خانواده، تکثیر نسل و روابط خانوادگی، راهکارهای تربیت فرزندان و نحوه ارتباط با همسر و فرزندان نیز برنامه و راهکارهایی تبیین و تصریح کرده است. با توجه به آیات قرآن فرزندان مایه برکتند و نباید از داشتن آن خودداری کرد. بر اساس یافته‌های پژوهشی اسلام فرزندآوری امری مقدس و فواید معنوی و روان شناختی مثبتی دارد. همچنین با توجه به روایات ائمه معصومین علیهم السلام خصوصاً فرمایش پیامبر اسلام صلی الله علیه و آله و سلم تشویق و تاکید ایشان بر ازدواج فرزندآوری که زیادی امت اسلامی را مایه مباهات خودشان در روز قیامت می‌داند و فرزند را نعمت الهی معرفی می‌کند. در عصر حاضر علمای اسلام و رهبر معظم انقلاب نیز به افزایش جمعیت توصیه و تشویق تاکید داشتند و جوانان را به این امر ترغیب می‌کنند، بهترین راهکارها برای تشویق خانواده‌ها به فرزندآوری شناساندن هویت مادری از طریق مبلغان دینی و رسانه‌ها می‌باشد. هدف از تحریر این موضوع ارائه راهکارهای کلیدی اسلام برای افزایش جمعیت مسلمان و تعمیم آن در عصر حاضر و نمود آن در افزایش نسل است. روش تحقیق در این مقاله نیز، توصیفی، تحلیلی و کتابخانه‌ای است.

واژگان کلیدی: اسلام، راهکار، افزایش، جمعیت، حاضر.

مقدمه

خانواده از نهادهای مهم و همیشگی جامعه انسانی است که سلامت آن نقش مهمی در سلامت فرد و جامعه دارد. همچنین احساس کامیابی و رشد و تربیت فرزندان بر موفقیت خانواده بستگی دارد. خانواده متشکل از پدر، مادر و فرزندان می‌باشد. لذا فرزندآوری برای بقای نسل و جلوگیری از کاهش جمعیت مسلمانان از گذشته تا کنون از جمله دغدغه‌های عالمان دینی و کارشناسان خانواده و جمعیت بوده است. اسلام برترین دین الهی و خاتم ادیان، همچنان که برای تمام جوانب زندگی بشر برنامه ارائه کرده است؛ در مورد تشکیل

^۱ . طلبه پایه پنجم حوزه علمیه فاطمه الزهرا سلام الله علیها آمل.

خانواده و داشتن فرزندان، افزایش اولاد، روابط خانوادگی، تربیت فرزندان، نحوه ارتباط صحیح با همسر و فرزندان برنامه و راهکارهایی را ارائه کرده است. با توجه به آیه ۷۲ سوره نحل می‌توان گفت که فرزندان به عنوان نعمت الهی و مایه برکت اند و نباید از داشتن آن خودداری کرد. یافته‌های پژوهشی در چشم انداز اسلامی به این نکته توجه و تاکید دارد که فرزندآوری امری مقدس و دارای فواید مختلف معنوی و روانشناختی است. نگارنده در نظر دارد با توجه به آیات قرآن و نظرات ائمه معصومین علیهم السلام به این سوال پاسخ دهد که راهکارهای افزایش جمعیت و کاربرد آن در عصر حاضر چگونه است؟

اسلام برترین دین آسمانی در معارف اسلامی خود به اهمیت خانواده و فرزندان عنایت ویژه‌ای کرده است. بررسی آیات روایات نشان می‌دهد به طور عموم دین مبین اسلام نسبت به فرزندآوری نظر ویژه‌ای دارد و بر آن فواید و آثار مثبتی مترتب است. ۲۴ آیه از قرآن در شش دسته موضوعی به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر فرزندآوری و پسندیده بودن آن در همه برهه‌های زمانی اشاره کرده است. اکثر مفسران اسلامی از جمله علامه طباطبایی (ره) در تفسیر المیزان، آیت الله مکارم شیرازی در تفسیر نمونه، به اهمیت خانواده و نقش آن در فرزندآوری و افزایش نسل پرداختند. همچنین حر عاملی در وسائل شیعہ محمد بن یعقوب کلینی در اصول کافی احادیثی از رسول الله صلی الله علیه و آله و ائمه معصوم علیهم السلام در مورد اهمیت زندگی زناشویی و فرزندآوری و افزایش جمعیت مطرح کردند و به تبیین این احادیث پرداختند. در نهج البلاغه حضرت امیرالمومنین علی علیه السلام در حکمت ۱۳۳ نکاتی در زمینه یاری خداوند به انسان از طریق فرزندآوری مطرح می‌کند. امام سجاد علیه السلام در دعای ۲۵ و ۲۷ صحیفه سجادیه در زمینه فرزندآوری و افزایش نسل نکاتی را بیان داشتند. آیت الله مطهری در کتاب حقوق زن در اسلام به جایگاه ارزش خانواده و فرزندآوری پرداختند. همچنین افراد مختلفی مقالاتی را در زمینه فرزندآوری و افزایش جمعیت در موضوعات مختلف از نظر قرآن و جامعه شناختی و روانشناختی، بررسی کردند. خانم شهلا کاظمی پور در مقاله‌ای با عنوان تغییرات فرهنگی و تحولات خانواده معاصر با تاکید بر ازدواج و فرزندآوری نکات مهمی را در این زمینه عنوان کردند. نگارنده نیز با توجه به منابع معرفی شده و دیگر منابع موجود در نظر دارد به راهکارهای اسلام جهت افزایش جمعیت بپردازد. از آنجا که با توجه به قرآن و روایات معصومین «علیهم السلام» علی الخصوص با توجه به فرمایش نبی مکرم اسلام «صلی الله علیه و آله و سلم» و تاکید ایشان بر ازدواج و فرزندآوری که زیادی امت اسلامی را مایه مباهات خودشان در روز قیامت می‌داند و داشتن فرزند را نعمت الهی و با ارزش تلقی می‌کند؛ همچنین در عصر حاضر رهبر معظم انقلاب در بسیاری از بیانات خود به افزایش جمعیت توصیه داشته و جوانان را به این امر تشویق و ترغیب می‌نمایند.

بنابراین خانواده‌ها باید نسبت به فرزندآوری و فرزند پروری با رویکرد اسلامی توجه ویژه داشته باشند. با توجه به اینکه امروزه والدین تمایل زیادی به فرزندآوری ندارند و مهم‌ترین دلیل آنها هم مشکلات اعتقادی و اقتصادی

است، این عدم تمایل باعث مشکلات زیادی هم برای خانواده و جامعه شد که، از جمله آنان کمبود نیروی انسانی جوان، پیری جامعه و به خصوص مشکلات زیادی هم در تولید و توزیع اقتصادی برای جامعه اسلامی می توان اشاره کرد رین راهکارها برای تشویق خانواده‌ها به فرزندآوری از طریق مبلغان دینی و رسانه‌ها انجام شود چرا که جامعه متأثر از آن است. هدف از تحریر این موضوع این است که نگارنده به دنبال شناخت دلایل و راهکارهای کلیدی اسلام برای افزایش جمعیت مسلمانان با توجه به آیات روایات به دنبال تعمیم آن راهکارها در عصر حاضر و نمود آن در افزایش نسل‌ها می‌باشد.

۱. ارزشمندی ازدواج و نگهداشت مفهوم خانواده

در بین تمام نهاد و سازمان‌های اجتماعی، خانواده از نهادهای مهم و همیشگی، جامعه انسانی است که سلامت آن نقش مهمی در سلامت فرد و جامعه دارد. احساس کامیابی و شادکامی همسران و همچنین رشد و تربیت فرزندان بر موفقیت خانواده بستگی دارد از این رو در منابع، اسلامی خانواده از جایگاه بلندی برخوردار است به دلیل اثر سازنده تشکیل خانواده تشکیل خانواده، در اسلام نیز به آن بسیار تشویق شده است تا جایی که خداوند متعال در اهمیت این کار و تشویق مومنان به ازدواج می‌فرماید: «و انکحوا الأیامی منکم والصالحین من عبادکم و إمائکم إن یكونوا فقراء یغنهم الله من فضله واللّه واسع العلیم؛ به بی همسران خود و غلامان و کنیزان درستکاران همسر دهید اگر تنگدستند خداوند، آنان را از قفس خویش بی‌نیاز خواهد کرد خدا گشایشگر داناست.»^۱ از این رو قرآن کریم یکی از حکمت‌های مهم تشکیل خانواده و آفرینش انسان در قالب زن و مرد را فرزندآوری می‌داند و می‌فرماید: او (خداوند) آفریننده بدین وسیله از طریق زوجیت زیاد می‌کند. بنابراین اکثر مفسران شیعه و سنی در تفسیر آیه فوق از قرآن کریم، تولید مثل و کثرت نسل انسان (فرزندآوری) و یکی از حکمت‌های اساسی خلقت زن و مرد و تشکیل خانواده بیان کرده‌اند اقتضای حکمت خداوند مقتضای شکل‌گیری، نظام احسن و ادامه حیات اجتماعی تولید نسل نو و قرار گرفتن آنان در پیوستار و ادامه حیات شیری و تلاش در آبادانی و تدبیر در امور زندگی است. لذا اگر ازدواج صورت نگیرد و تولید نسل و پرورش آن متوقف شود، نظام خانواده تشکیل نخواهد شد و حیات بشری و انسانی متوقف می‌گردد استمرار نخواهد داشت چرا که بدن‌ها برای افزایش قدرت و حفظ بقای خویش به یکدیگر می‌پیوندند تا در صلح و امنیت زندگی کنند. سپس امری مشترکی که آنها را به رغم تفاوت هایشان به هم پیوند می‌زند در سایه خانواده و تشکیل آن است و آن نیز در گرو ازدواج و تکثیر نثر و فرزندآوری است.

اولین ازدواج در عالم خلقت انسانی بین حضرت آدم علیه السلام و حوا صورت گرفت و مبارک‌ترین ازدواج‌ها ازدواج حضرت علی علیه السلام با حضرت زهرا سلام الله علیها است. همچنین اسلام معیارهایی را برای تشکیل

خانواده و ازدواج سالم در نظر گرفته است که هر کدام از زوجین برای داشتن خانواده متعالی باید دارای صفات اخلاقی و عقیدتی باشند.

۲. تکثیر نسل مهم ترین کارکرد خانواده:

پژوهش‌های متعددی به آثار و نقش فرزندان در خانواده تاکید دارند تا زمانی که کسی بچه‌دار نشده و رابطه عاشقانه و دوست داشتن را تجربه نکند معنای واقعی زندگی را درک نمی‌کند. بی‌فرزندگی فضای خالی را ایجاد می‌کند که، باعث ایجاد مشکلات و دامن زدن به تعارضات مختلف در فضای خانواده می‌شود از این رو بعضی از روانشناسان به آثار وجود فرزندان در خانواده اشاره کرده و معتقدند که، فرزندان می‌توانند تاثیر مثبت و سازنده‌ای در زندگی والدین داشته باشند. فرزند به خانواده صفا و محبت می‌بخشد و موجب می‌شود که پیوند زناشویی مستحکم شود و در مقابل، تنها زندگی کردن و خودداری از فرزندآوری باعث اختلافاتی در کارکرد خانواده می‌شود. اولین ارزشی که می‌توان برای فرزندان در خانواده بیان کرد، استحکام و دوام خانواده است. فرزندان موجب استحکام رابطه و پیوند عاطفی بین اعضای خانواده و تقویت ارتباط والدین با یکدیگر می‌شوند. در جوامع اسلامی عالمان دینی، پیروان خود را به تشکیل خانواده و فرزند دار شدن و تربیت صحیح فرزندان خود به عنوان نسلی متدین و با فرهنگ مناسب، تأکید و تشویق می‌کنند. از این رو در حدیث حقوق از امام سجاد «علیه السلام» آمده است: «حق فرزندان بر تو این است که بدانی مسئول تربیت خوب او و همچنین (مسئول) راهنمایی او بر پروردگارش هستی»^۱ عده‌ای بر این باورند که اصلاح زندگی مادی و معنوی نسل فعلی اقتضا می‌کند که جمعیت کنترل شود، در صورتی که در مجموع تکثیر نسل و افزایش جمعیت یک ارزش به شمار می‌رود.

از دیدگاه جامع شخصیت انسانی، اگر نگاه کنیم می‌بینیم که شخصیت انسان به طور خاص برای بانوان، نظام همسری، نظام مادری و خرده نظام همسری، وقتی در مسیر خودشان قرار می‌گیرند، که موجب تعالی و رشد شخصیت می‌شوند. شهید مطهری می‌گوید: «ازدواج امر مقدس و یک عبادت تلقی شده، به این دلیل که با ازدواج انسان اولین قدم را از خودپرستی و خود دوستی به سوی غیر دوستی برمی‌دارد. تا قبل از ازدواج فقط «من» وجود داشت و همه چیز برای «من» بود. اولین مرحله اینکه این حصار شکسته می‌شود یعنی یک موجود دیگری هم در کنار این من قرار می‌گیرد برای او معنا پیدا می‌کند (کار می‌کند، زحمت می‌کشد، خدمت می‌کند، نه برای «من» بلکه برای «او» که این در گرو ازدواج است. بعد که دارای فرزندان می‌شود، دیگر «او» «او» ها می‌شود، گاهی آنچنان «او» ها می‌شود که کم کم این «من» بیچاره فراموش می‌شود و همه‌اش می‌شود

^۱ . نوری، مستدرک الوسائل و مسنبط المسائل، ج ۱۵، ص ۱۶۸.

«او» و «اوها». این‌ها قدم‌های اولی است که انسان از حالت من و خودخواهی خارج می‌شود و به سوی غیر دوستی می‌رود و «او» هم مورد توجهش قرار می‌گیرد.^۱ شهید مطهری در جای دیگر همان کتاب می‌گوید:

«نوعی پختگی وجود دارد که جز در پرتو زدواج و تشکیل خانواده در انسان حاصل نمی‌شود، در مدرسه پیدا نمی‌شود، در جهات با نفس پیدا نمی‌شود، با نماز شب پیدا نمی‌شود، با ارادش به نیکان هم پیدا نمی‌شود، این را فقط از همین جا باید به دست آورد، و لهذا هیچ وقت نمی‌شود یک کشیش یا کاردینال به صورت یک انسان کامل در بیاید، اگر واقعاً در کاردینالی خودش صادق باشد. پس حتی اگر انسان به ۸۰ سالگی هم برسد بدون ازدواج نوعی از خامی در وجودش است، از طرفی فرزندآوری احساس عزت نفس را به خانواده ایجاد می‌کند»^۲ در روایتی از رسول خدا «صلی الله علیه و آله» آمده است: «إلا حدث منهم عز لم یکن؛ وقتی خانواده فرزند می‌آورد خداوند عزتی خداوند به او می‌دهد که تا به حال نداشته است»^۳

۳. ضرورت و اهمیت فرزندآوری در اسلام

فرزندآوری برای بقای نسل و جلوگیری از کاهش جمعیت مسلمانان از گذشته تاکنون، از جمله دغدغه‌های عالمان دینی و کارشناسان خانواده و جمعیت بوده است. لیکن امروزه با ورود مردم به دوره زندگی مدرن و خصوصاً آشنایی با آموزه‌های غربی این موضوع مورد تردید و بی‌مهری بسیاری از خانواده‌ها قرار گرفته است، از این روح برای تبیین موضوع فرزندآوری و کسب نگرش مطلوب نسبت به تکثیر جمعیت در قرآن به آن توجه شده است. از آنجا که دین اسلام برترین دین آسمانی است، در معارف خود به اهمیت خانواده و فرزندآوری عنایت ویژه‌ای کرده است. اگرچه ممکن است آیه‌ای در قرآن مجید یافت نشود که به صورت صریح یا مستقیم دستور به فرزندآوری را متوجه آحاد جامعه اسلامی و بشری کرده باشد ولی آیات مختلفی در زمینه فرزند دار شدن انبیاء و دعای انبیا برای فرزنددار شدن و ازدیاد روزی از طریق فرزند، اشاره کرده است. ۱۲۴ آیه از قرآن در شش دسته موضوعی به صورت مستقیم و غیر مستقیم بر فرزندآوری و پسندیده بودن آن در همه برهه‌های زمانی اشاره کرده است از آن جمله:

دسته اول: آیاتی که فقر و بی‌بضاعتی افراد را مانع داشتن فرزند نمی‌داند، در قرآن آمده است: «لاتفتلوا اولادکم من املاق نحن نرزقکم و إیاهم؛ اولاد خود را از روی فقر نکشید، ما شما را روزی می‌دهیم»^۴

۱. مطهری، تعلیم و تربیت در اسلام، ص ۲۶۷.

۲. مطهری، همان، ص .

۳. طوسی، امالی، ص ۵۱۱.

۴. انعام: ۵.

آسمانشان اجازه باریدن و به زمینشان رخصت روییدن مده.»^۱ لذا وجود فرزندان در خانواده آثار و فواید جسمانی روحی روانشناختی فراوانی برای والدین دنبال دارد. خانواده‌های دارای فرزند بیش از خانواده‌های بدون فرزند از زندگی لذت می‌برند و احساس خوشبختی بیشتری می‌کنند.

(ج) افزایش عزت نفس والدین و پختگی و خانواده

بدون شک فرزند گوهر نفیسی است که در صدف خانواده رشد می‌کند و قیمتی می‌شود. این گوهر آنچنان ارزشمند است که، به عنوان سرمایه سودآور پشتوانه امروز و فردای پدر و مادر خواهد بود. در میان اندیشمندان غربی بیل مک کین معتقد است: ازدواج و داشتن فرزند زیاد و تشکیل خانواده‌های بزرگ برای رشد والدین و ساخته شدن شخصیت فرزندان مفید است. در این راستا می‌نویسد: ولی با داشتن بچه‌های کم رشد شما کند خواهد بود. طبق آیات روایات اسلامی تمام پیامبران و ائمه معصومین علیهم السلام فرزند را در ادامه منظومه توحیدی خود می‌خواستند که در آن فرزند ابتدا نذر توحید شده است. قرآن کریم از «إمرأه عمران» یاد می‌کند که این زن همان مادر مریم است که گفت: «نذرت لک فی بطنی محرراً؛ پروردگار من آنچه از (فرزند) در رحم دارم، برای تو نذر می‌کنم، که محرر (آزاد برای خدمت خانه تو) باشد.»^۲ بنابراین فرزند در منظومه توحیدی ولی و ادامه دهنده راه پر افتخار تولیدیست و مایه عزت نفس و پختگی و رشد و تعالی والدین خواهد بود. **آدرس**

(د) تکمیل فرایند رشد و سعادت ابدی انسان

فرزندآوری و تربیت نسل سالم و صالح از پرفصل‌ترین کارهاست که شاید در سایه آن پول و دستمزد برای والدین با ایمان حاصل نشود. ولی قطعاً اگر همراه با نیت صالح و رضایت پروردگار باشد، کمال سعادت دنیوی و اخروی را برای پدر و مادر به ارمغان می‌آورد. بنابراین کسی که فرزندآوری را تجربه کند به طور کامل مجموعه‌ای از ارزش‌ها را به ساختار شخصیت خود اضافه می‌کند. بر اساس مطالعات تجربی سازمان روانی، انسان با پذیرش نقش پدر و مادر به کمال و سعادت می‌رسد؛ چرا که تعهد، مسئولیت، خلاقیت، در سایه پذیرش این نقش به ظهور خواهد رسید. **آدرس**

(ه) ایجاد تعامل جمعیتی در جامعه و امنیت قدرت اجتماعی

انسان برخلاف حیوانات دارای زندگی اجتماعی است و کمالات و سعادت عالی‌ه انسان را از سایر موجودات متمایز می‌کند. از این رو انسان باید دارای ادوات و قوای مختلف و ترکیبات وجودی خاصی باشد. هرچند این

۱. دعای ۲۷ صحیفه سجادیه.

۲. بیل مک کین، «تاملی درباره خانواده تک فرزندی»، ماهنامه سیاحت غرب، ش ۱۵، ص ۱۱۲.

۳. آل عمران: ۳۵.

ابزارآلات را داشته باشد باز مثل حیوانات نمی‌تواند انفرادی زندگی کند و همه حوایج ضروری خود را تامین کند، به ناچار باید در تهیه خوراک پوشاک مسکن انتخاب همسر و سایر حوائج با سایر افراد جامعه مشارکت کند و همه با هم با همیاری هم نیازهای خود را برطرف کنند. از این رو کثرت افراد نعمت بسیار بزرگی برای انسان است، چرا که هرچه تعداد افراد جامعه بیشتر باشد نیروی کارآمد و متخصص جامعه بیشتر خواهد شد.

هر کدام دارای فکر و اراده عقیده باشند در حل مشکلات و مسخر کردن طبیعت به راه‌های بهتری دست می‌یابند. بنابراین یکی از مواردی که امنیت و ارزش کثرت افراد را نشان می‌دهد فرزندآوری است؛ که در تامین نیروی امنیتی خانه و جامعه نقش چشمگیری دارد. حفظ و حراست از خانه اجتماع در برابر خطر تهاجم دشمنان و بدخواهان توسط نیروهای جوان و نیرومند امری بدیهی است. هنگامی که در خانه چند جوانی برومند باشند، دزدان مال و ناموس کمتر جرأت ورود و حریم آن خانه را خواهند داشت. وجود فرزندان در خانه موجب امنیت بنیان خانواده از فروش پاشی است. چون وجود فرزند در کانون خانواده مان از بروز ناسازگاری‌ها و طلاق می‌گردد؛ چرا که فرزند به مثابه موادی در استحکام ساختمان خانواده و اجتماع نقشه به سزایی دارد. همچنین در خانواده‌های پرجمعیت، همبستگی و همکاری گروهی بیشتر است.

فضیلت اخلاقی مثل گذشت در آنها نمود بیشتری دارد. این فرزندان با ورود به اجتماع برای رویارویی با ناکامی‌ها و نشان دادن همبستگی و سازگاری اجتماعی و توجه به مصلحت‌ها و ارزش‌های گروهی آمادگی بیشتری دارند، زیرا خانواده‌های پرجمعیت دعوا و مباحثه و گفتمان بیشتر است و این تمرینی برای زندگی اجتماعی است، یعنی این فرزندان مجبورند مشکل خودشان را خودشان حل کنند یا به نوعی گلیم خود را خودشان از آب بیرون بکشند. در این نوع خانواده‌ها پیوندهای اجتماعی از جمله صله رحم و ارتباط با خویشاوندان و تعامل با آنها بیشتر است؛ صورتی که در خانواده‌های کم جمعیت یا تک فرزندی بسیاری از این فرزندان عمو دایی خاله عمه برادر و خواهر نداشته چنین ارتباطی را تجربه نکردند.

این فرزندان وقت خود را بیشتر در فضای مجازی سپری می‌کنند، عملاً شادابی طبیعی را ندارند. تسلط حاکمیت رسانه بر این نوع فرزندان منجر می‌شود که هویت آنها بر اساس آموزه‌های رسانه‌های مدرن شکل بگیرد. بنابراین فرزندآوری و فرزندافزایی به صورت فردی و جمعی، در کیفیت بخشی زندگی اسلامی و در سطح کلان باعث برقراری ایجاد تعادل جمعیتی و امنیت قدرت اجتماعی خواهد شد. **آدرس**

نتیجه گیری

بحران پیری و کاهش فرزندآوری جوامع اسلامی را به انقطاع نسل می‌کشاند، این امر در کاهش نسل اسلامی و فرزندان توحیدی بسیار مخاطره آمیز است. سیاست کنترل جمعیت که با ترغیب کشورهای غربی و با حمایت

سازمان‌های بین‌المللی در جوامع اسلامی به خصوص در ایران اجرا شده باعث تهدید نسل مسلمانان و شیعیان شده است. گسترش فرهنگ رفاه زندگی و لذت جویی دنیایی ادعای حقوق برابر زن و مرد از جمله عوامل مهمی است که مادران را به عدم فرزند یا تک فرزندی ترغیب کرده است. همچنین با ورود زنان به بازار کار به عنوان نیروی کار ارزان، تشویق به اشتغال زنان، شریک اقتصادی مردان، ترس از عدم توانایی و مراقبت از فرزندان و تربیت صحیح آنان از جمله عواملی می‌باشد که، به عدم تمایل فرزندآوری در خانواده‌ها انجامید. از این رو فرزندآوری برای بقای و افزایش جمعیت مسلمانان از جمله دغدغه‌های عالمان دینی و کارشناسان جمعیت و خانواده شده است. چرا که در سبک زندگی اسلامی چه در سطح فردی و چه در سطح کلان فرزندآوری اثر ویژه‌ای دارد. در سطح فردی اگر فرزندآوری برای رضای خداوند باشد کمال و سعادت دنیوی و اخروی را برای والدین به همراه دارد، اگرچه فرزندآوری سخت و طاقت فرساست، اما برای به وجود آمدن یک انسان و ادامه نسل بشر کاری ارزشمند و ستودنی است که منجر به اقتدار و نیروی والدین، شادکامی و رشد شخصیت آنها، استحکام خانواده و سرمایه معنوی والدین به شما می‌رود. اثرات فرزندآوری در سطح کلان از جمله اقتدار و حاکمیت سیاسی کشور به شمار می‌رود خصوصاً اگر تعداد جمعیت مسلمانان در یک سرزمین اسلامی نسبت به ایرادیان کاهش یابد یا جمعیت کفار و مسلمین غالب گردد، برای حفظ حکومت اسلامی و جلوگیری از سلطه کفار بر مسلمانان، مبلغان دینی و رسانه‌های اسلامی در ترویج تشویق فرزندآوری کوشا باشند. یکی دیگر از راه‌های ترویج فرزندآوری و تکثیر نسل سالم و توحیدی «تبیین جایگاه مادری و رسالت مادران» در جامعه اسلامی است. مادر کانون پیوند در خانواده است، حفظ نهاد خانواده و سلامت و پویایی آن مرهون مفهومی مقدس به نام «مادری» است. وظیفه کارشناسان دین و خانواده این است که این جایگاه مادری را برای مادران و زنان تشریح کنند چرا که سلامتی و خوشبختی و شادکامی هر جامعه بستگی به آرامش و آسایش مادران و زنان آن جامعه دارد که، بتوانند نسلی سالم و صالح تربیت کنند.

فهرست منابع:

۱. قرآن الکریم
۲. گردآوری: سید رضی، مترجم: محمد دشتی، ترجمه نهج البلاغه، موسسه فرهنگی تحقیقاتی امیرالمومنین علیه السلام، قم: نسیم تحول، نوبت چاپ: دوم ۱۳۹۲.
۳. حق شناس، حمیدرضا، خلاق اجتماعی در صحیفه سجاده تهیه کننده، قم، مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، ناشر: دفتر عقل، نوبت چاپ: اول سال ۱۳۸۸.

۴. علامه طباطبائی، سید محمد حسین، ترجمه: موسوی، محمد باقر، تفسیر المیزان فی تفسیر القرآن، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین، قم، ۱۳۷۴ هـ.ش، چاپ پنجم، ج ۲۰، ص ۴۵.
۵. مکارم شیرازی، ناصر، تفسیر نمونه، دارالکتب الاسلامیه، تهران ۱۳۷۱ هـ.ش، چاپ دهم، ج ۱۲، ص ۴۴۵.
۶. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی، دارالکتب الاسلامیه، تهران، ۳۲۹ هـ.ق.
۷. حر عاملی. محمد بن حسن، وسائل الشیعه الی تحصیل مسائل شیعه، قم، موسسه آل البيت عليهم السلام، ۱۱۰۴ هـ.ق.
۸. مجلسی، محمد بن باقر بن محمد تقی، بحارالانوار اخبار ائمه الاطهار، دارالاحیاء التراث العربی، بیروت، ۱۱۰ هـ.ق.
۹. قتال نیشابوری، محمد بن احمد، روضة الواعظین و بصیرة المتعظین، انتشارات رضی، ۵۰۸ هـ.ق.
۱۰. حسین بستان، اسلام و جامعه شناسی خانواده، قم، پژوهشکده حوزه و دانشگاه، ۱۳۸۳ هـ.ش.
۱۱. ابن بابویه، صدوق، محمد بن علی، عیون الاخبار الرضا علیه السلام، تهران: نشر جهان، ۳۸۱ هـ.ق.
۱۲. نوری، حسین بن محمد تقی، مستدرک الوسائل و مستنبط المسائل، قم، موسسه آل البيت عليهم السلام، ۱۳۲۰ هـ.ق.
۱۳. صدوق، ابن بابویه محمد بن علی، من لا یحضر الفقیه، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، ۳۸۱ هـ.ق.
۱۴. پاینده، ابوالقاسم، نهج الفصاحه، تهران: دنیای دانش، ۱۳۶۴ هـ.ش.
۱۵. ابن بابویه، صدوق، محمد بن علی، ثواب الاعمال عقاب الاعمال، قم: دار الشریف الرضی للنشر، ۱۸۳ هـ.ق.
۱۶. مطهری، مرتضی، نظام حقوق زن در اسلام، ناشر: موسسه انتشارات صدرا سال انتشار، ۱۳۹۶.
۱۷. پسندیده، عباس (عضو هیئت علمی دانشگاه قرآن و حدیث)، رضایت زناشویی، ناشر: سازمان چاپ نشر دارالحدیث، چاپخانه بوستان کتاب، چاپ دوازدهم، ۱۴۰۰.
۱۸. علی احمد، پناهی، مقاله نگاهی به فواید و آثار فرزندآوری و فرزند پروری در آموزه‌های دینی با رویکرد اخلاقی، رتبه علمی ترویجی حوزه علمیه، ISC، بهار ۱۳۹۵، سال ششم، شماره ۲۱.
۱۹. زهرا حاتمی، مقاله شیوه تشویق خانواده‌ها به فرزندآوری و فرزند پروری، مجله: مطالعات خانواده و تربیت اسلامی، پاییز، زمستان ۱۴۰۱، شماره ۶.

۲۰. برات محمد هدایتی، کتاب گل‌های بهشتی (۴۰ حدیث زیبا درباره فرزندآوری)، انتشارات نور معارف.
۲۱. محمد حسین حسینی تهرانی، کتاب کاهش جمعیت ضربه‌ای سهمگین بر پیکر مسلمین.
۲۲. وافی، احمد یاسر، کتاب فرزند بیشتر (مجموعه درسنامه چشمه ساری با رویکرد فرزندآوری و جمعیت) قم: موسسه روایتگران نور، نوبت چاپ: اول، ۱۳۹۵.
۲۳. سید حسین موسوی کتاب مثبت ۳ (واقعیت‌هایی پیرامون فرزندآوری)، انتشارات: هیئت امروز، نوبت چاپ: چهاردهم، پاییز ۱۴۰۰.
۲۴. بیل مک کبین، مقاله تحملی درباره خانواده تک فرزندی، ماهنامه سیاحت غرب، ش ۱۵، ص ۱۱۲.
۲۵. عوالی اللالی العزیزیه فی الأحادیث الدینیّه، محمد بن علی الأحسایی (ابن ابی جمهور)، (م ۳۸۱ق)، تحقیق: مجتبی عراقی، قم: سیدالشهدا علیه السلام، ۱۴۰۳، ق، اول.
۲۶. علل الشرایع، شیخ صدوق، ابی جعفر بن محمد بن علی بن الحسین بن بابویه قمی، قدم له محمد صادق بحر العلوم، مترجم: سید محمد جواد ذهنی تهرانی، زبان: فارسی، عربی، قم: مکتبه الحیدریه، سال چاپ: ۱۳۸۳.
۲۷. سبحانی نیا، محمد، مقاله:
- تحدید نسل شیعه، تهدید جامعه ایران، (محرّم ۱۳۹۳)، مؤسسه راهیان نور، ش ۱.